

UNIVERSITATEA DIN PITEȘTI
FACULTATEA DE TEOLOGIE, LITERE, ISTORIE ȘI ARTE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOLOGIE

POEZIA LUI DIMITRIE ANGHEL.

DE LA IMAGINE LA SIMBOL

Rezumatul tezei de doctorat

Conducător științific,

Prof. univ. dr. BÂRSILĂ MIRCEA

Doctorand,

ROȘU COSMINA ANDREEA

Comisia de îndrumare:

Prof. univ. dr. GĂITĂNARU ȘTEFAN

Prof. univ. dr. PISTOL PETRU

Conf. univ. dr. BĂNICĂ LAVINIA

PITEȘTI

2020

CUPRINS

I. INTRODUCERE	5
II. SIMBOLISMUL EUROPEAN ȘI SIMBOLISMUL ROMÂNESC –	
PREZENTARE GENERALĂ	16
1.1. Premisele simbolismului european	19
1.2. Aspecte ale simbolismului românesc	23
1.2.1. Reprezentanți români	34
2. Poezia pură	48
3. Disponibilitățile poetice ale limbajului românesc la începutul secolului al XX-lea	60
4. Opera poetică reprezentativă a lui Dimitrie Anghel	65
4.1. Fantezismul lui Dimitrie Anghel	78
4.2. Universul sinesteziiilor în poezia lui Dimitrie Anghel	85
4.2.1. Sunet și culoare	86
4.2.2. Mireasma – poarta spre conștiința umană	92
4.3. Reprezentări feminine în poezia lui Dimitrie Anghel	95
5. Traducerile. Căutarea de sine în parteneriatul literar	106
6. Modernitatea prozei lui Dimitrie Anghel	112
III. STRUCTURA LINGVISTICĂ A POEZIEI	119
1. Nivelul fonologic	120
2. Nivelul lexical	122
3. Structuri gramaticale	124
3.1. Nivelul morfologic	124
3.2. Nivelul sintactic	128
IV. NIVELUL FIGURATIV ȘI PROZODIC	134
1. Vocile poetului între liric și narativ	134
2. Specificul figurativului în poezia lui Dimitrie Anghel	138
2.1. Metaplasmele	139
2.2. Metataxele	144

2.3. Metasememele	148
2.4. Metalogismele	153
3. Diversitatea prozodică	161
3.1. Picioare metrice	162
3.2. Metrul în poezia lui Dimitrie Anghel	180
3.3. Rima și strofa	184
4. Configurația strofică	194
V. CONCLUZII	198
VI. BIBLIOGRAFIE	209

POEZIA LUI DIMITRIE ANGHEL. DE LA IMAGINE LA SIMBOL

Rezumatul tezei de doctorat

În lucrarea *Poezia lui Dimitrie Anghel. De la imagine la simbol*, s-a plecat de la o relectură din perspectiva receptării actuale a poeziei simboliste a lui Dimitrie Anghel. Aparatul teoretic a presupus o analiză de impact a operei cu percepția și valorizarea ei de către critica vremii; raportarea autorului și a exegeților săi la poetica simbolismului; felul în care s-a adaptat aceasta la legea mutației valorilor estetice, așa încât să-și conserve dimensiunile axiologice din perspectiva cititorului actual de poezie; baza lingvistică a limbajului poetic și formele în care s-a implicat acesta în generarea imaginarului poetic.

Lucrarea este compusă din patru capitole, la care se adaugă *Concluziile și Bibliografia*.

Principala direcție de cercetare constă în evidențierea modului în care se exprimă mesajul poeziei angheliene în contextul ambiguu al evoluției limbajului poetic de la începutul secolului al XX-lea, cât și opțiunile poetului pentru utilizarea anumitor forme lingvistice. În vederea realizării acestui deziderat, în capitolul reprezentativ, *Simbolismul european și simbolismul românesc – prezentare generală* (capitolul al II-lea), accentul se pune pe problematizarea direcției simboliste încă de la origini subliniind contextul apariției acestui curent literar atât în Franța, cât și pe teritoriul țării noastre, dar și specificul acestuia.

În subcapitolul *Premisele simbolismului european*, s-a discutat despre cadrul manifestării simboliste la nivel european. Fiind în esență liric, simbolismul a avut o predilecție pentru poezie și a contaminat cu lirismul său și proza și teatrul simbolist. În sonetul *Correspondances* al lui Charles Baudelaire se găsește, cu aproape 20 de ani înainte, tot programul liricii noi.

În subcapitolul ulterior, *Aspecte ale simbolismului românesc*, observăm că, în viziunea simboलिष्टilor, poezia reprezintă o formă de cunoaștere și dobândește o dublă perspectivă: spre figura interioară a cosmosului și spre cea a spiritului, adâncindu-se până în planul inconștientului și al iraționalului.

Poetul, destinat prin structura sa să aspire spre idealitate și spre valorile spirituale, este obligat să conștientizeze condiția sa de poet blestemat (*poète maudit*).

Simbolismul românesc nu trebuie interpretat ca o imitație a celui francez, deoarece a fost receptat în paralel și transformat progresiv, dezvoltat în acord cu realitatea socială, climatul spiritual și sensibilitatea autohtone, în funcție de condițiile concrete ale evoluției

literaturii române. Susținerea și promovarea influențelor nu trebuie să ignore rolul și necesitatea originalității.

În subcapitolul *Reprezentanții români*, se subliniază faptul că Dimitrie Anghel este unul dintre pionierii simbolismului având influențe parnasiene, romantice și clasice, cu versuri ușor inteligibile se comunică lectorului fără dificultate.

Structura artistică a lui Dimitrie Anghel se caracterizează prin fantezie, lirism și subiectivitate.

Poetul se remarcă în contextul simbolismului românesc printr-o abordare aparte a universului floral. Considerând grădina cu flori alese un spațiu de refugiu în idealitate, acesta se identifică adesea cu elementul floral. Imaginarul lui Dimitrie Anghel este reprezentat simbolic, în mod convențional, analog, prin transfigurarea realității în urma terorii poetului în fața realului constrângător și a concretului banal.

În privința corespondențelor, Dimitrie Anghel este inițiat încă din tinerețe de către cercetătorul ieșean E. Gruber care a prezentat, în 1893, la Londra, în cadrul Congresului internațional de psihologie experimentală, o comunicare despre audiția colorată.

La George Bacovia muzica este stridentă și irită, la Ion Minulescu se tânguie în române, însă la Dimitrie Anghel se contopește suav cu adierea vântului. Abstractizarea decorului este cultivată nu pentru arhitectura formelor, ci pentru senzațiile pe care le întreține, volubil, la Dimitrie Anghel.

Sub egida simbolismului îi întâlnim pe cei „cinci iluștri barzi simbolști” (cf. Adriana Iliescu): Alexandru Macedonski, Dimitrie Anghel, Ștefan Petică, Ion Minulescu și George Bacovia, dar și pe Alexandru Stamatiad, Iuliu Cezar Săvescu, Ștefan Petică, Dumitru Iacobescu, Radu Teculescu, Traian Demetrescu, Mihai Chelariu, Adrian Maniu, Ion Pillat, Mihail Săulescu, Elena Farago, Claudia Millan, Ion M. Rașcu, Mihail Cruceanu, Camil Baltazar, Virgiliu Moscovici etc.

De asemenea, s-a abordat, într-un subcapitol distinct, *Poezia pură*, purismul la care acced simbolștii, care are un netăgăduit corespondent în *percepția pură* bergsoniană, fiind vorba despre un proces de estetizare a vieții interioare. Domeniul poeticului este rupt ireversibil de acela al adevărului, iar procedarea va fi intuitivă, nu rațională.

Disponibilitățile poetice ale limbajului românesc la începutul secolului al XX-lea, este subcapitolul care surprinde perioada de fixare definitivă a normelor fundamentale ale limbii române literare. În urma lucrărilor coordonate de Titu Maiorescu, sub egida Academiei Române, aceasta lansează prima normare ortografică oficială în anul 1881 cu scopul de a pune capăt influenței latiniștilor.

În pofida utilizării arhaismelor, există un echilibru în ceea ce privește limbajul poetic al lui Dimitrie Anghel prin alternanța formelor vechi cu neologismele. Este un limbaj modern datorită simplității structurii gramaticale a textelor sale; poetul reușește să creeze un text accesibil către complexitatea mesajului poetic.

În capitolul *Opera poetică reprezentativă* se realizează o analiză detaliată a textelor poetice; primele sale versuri apar în *Contimporanul*, în 1890.

A încerca o delimitare categorică a operei poetice a lui Dimitrie Anghel nu este tocmai posibilă, însă, în evoluția sa poetică se pot distinge, datorită ideilor concentrate subtil, două perioade marcate de cele două volume de versuri, *În grădină* (1905) și *Fantazii* (1909).

Primul volum de versuri conține 21 de texte și se deschide cu poezia omonimă în care se conturează un simbol al sistemului său de corespondențe și imagini: grădina. Aceasta se dezvăluie ca un microunivers în care poetul își găsește liniștea, armonia și echilibrul făcând trimitere la propria copilărie.

Dimitrie Anghel învață noua artă poetică în timpul șederii în Franța, nu de la Mallarmé – cum ne-am fi așteptat – sau de la Verlaine, ci din manifestul liric al lui Samain: poezia *Je reve de vers doux et d'intimes ramages*, apărută în *Mercure de France* în aprilie 1890. Anghel imită, în oarecare măsură, maniera lui Samain, fiind un elegiac duios într-un mod indirect, al amintirii estomate, dar fără morbiditate în structura intimă. Tema acestor texte are la bază feeria creată de mirosurile fine ale florilor și reprezintă un ecou al simbolului mallarmean, prin Samain, însă.

Imaginile conturate în grădină se află în corespondență cu stările sufletești atât ale autorului, cât și ale cititorului avizat. În grădină se petrec povești și legende în centrul cărora se află fie vegetalul, prin florile atent alese, fie nimfe, vestale, zeități și personalități legendare coborâte parcă din Olimp (*Câmpiile Elizee, Elseneur, Hamlet, Leandru, Hera, Ofelia*) – elemente exotice care realizează ieșirea din autohton. Reflectarea celor două regnuri (uman și vegetal) unul în celălalt se realizează cu ajutorul oglinzii atotștiutoare.

Vegetalul predomină demonstrându-și supremația prin cele peste 40 de nume de flori întâlnite în funcție de culoarea acestora în sistemul său de reprezentări. Predomină trandafirul, urmat de crin, mărgăritar, garoafă și nalbă.

Poetul se inspiră din lirica tradițională românească prin spiritul contemplativ și dulceața senzațiilor, asemenea lui Vasile Alecsandri și Dimitrie Bolintineanu.

O mai mare apropiere de simbolism se observă în volumul *Fantazii* care marchează cea de-a doua etapă a evoluției sale poetice.

În cel de-al doilea volum, autorul înglobează 27 de texte despre florile nemuritoarei sale grădini, sub pecetea imaginației debordante, ca și viețuitoarele care o populează și amprenta umană care, de cele mai multe ori, se întrepătrunde cu vegetalul.

Acest al doilea ciclu continuă motivele predilecte ale celui anterior – florile – păstrând frecvența senzațiilor olfactive, dar și vechile epitete care relevă adevărata personalitate lirică a lui Dimitrie Anghel.

Autorul nu mai este dominat de reverie și aspirații vagi, renunță la a mai înregistra doar stările conștiinței dominate de afect și se desprinde de starea de visare care este covârșitoare în ciclul *În grădină*. De această dată își stăpânește cu măiestrie motivele transformându-se într-un fantezist lucid și intelectualizat.

Universul său liric este aici imaterial, transparent și diafan, artificial, decorativ și feeric. Tonul poeziilor este, cu preponderență, unul pozitiv.

Fantezia lui Anghel, având conștiința labilității și a inconsistenței, închipuie o viață nouă în forma unui crin, în *Metamorfoză*, în care lumea materială, exterioară, o proiectează în interiorul ființei umane. Visarea se înregistrează frecvent, chiar și *în fundul paharului cu ceai (...) ca-ntr-o metempsihoză* (F: 49), în care aduce un elogiu rozei în *Paharul fermecat*.

Inspirația de natură mistică se regăsește atât în *Paharul fermecat*, cât și în *Nemulțumitul* în care simbolul lui Ocean, veșnic nemulțumit, dezvăluie unele taine ale vieții. Muzicalitatea și culoarea se armonizează în *Fantezie când firele de telegraf/ (...) Cântând același laitmotif./ (...) Ca notele pe-un portatif* (F: 55). În acest volum cromatica este și mai redusă (albastru, alb, auriu și roz).

Există la Dimitrie Anghel o indisolubilă legătură a prozei cu poezia, evidentă în portretele realizate (cu precădere cel al mamei). Și aici autorul plasează în prim-plan frumoasele legende încorporate sub numele unei flori.

Fiind pasionat de poezia franceză, Anghel a cunoscut îndeaproape operele simboștilor, dar nu părea a fi interesat în mod deosebit de teoriile poeziei noi, nu era sensibil la doctrinele literare sau manifestele de școală simbolistă. El prețuia scriitorii indiferent de estetica lor și a preluat de la aceștia, la început, intimismul muzical în interiorul versului, fluiditatea de cantilenă și litanie, afectivitatea, corespondențele.

Își conturează o formulă sufletească originală, sciziunea personalității, continua pendulare dramatică între aspirația către puritate și ispita carnală. Are un vers alternativ suav și clar, frământat și aspru.

S-a realizat o minuțioasă analiză a fantezismului în subcapitolul *Fantezismul lui Dimitrie Anghel*, și s-a constatat că acesta depășește limitele în care se încadrează alți poeți

din perioada respectivă și atinge sfere pe care însuși poetul le creează utilizându-și imaginația la cote maxime. De cele mai multe ori, și raționamentul afectiv este operă de fantazare (după teoria lui Theodule Ribot, *Prefață în Logica sentimentelor*, 1988, p. 36).

Fanteziștii au simțul măsurii și al armoniei, spirit pur, armonie ușoară, senzualitate spirituală, zâmbet trist și dulceață amară, un sentiment bine măsurat; iubesc natura, femeia și vinul cu o voluptate păgână; au spirit de autoanaliză. Însă această poezie prinde tocmai datorită faptului că se străduia să fie nouă cu orice preț.

Dimitrie Anghel își creează propria viziune despre fantezie. Fantazismul său presupune evadarea din sfera cotidianului, a realului în lumea interioară a unor plăsmuiri complexe de unde provine și viziunea artistică, ce este contemplativă.

Proza are altă rațiune de a fi.

Într-un alt subcapitol, *Universul sinesteziilor*, s-a subliniat că adepții curentului simbolist reliefează în operele lor sensibilitatea, emoția și trăirea care nu sunt descrise, ci sugerate, concentrate într-un limbaj poetic inedit. Poetul utilizează procedee tehnice diverse, unul dintre cele mai importante fiind sinestezia, implicând toate organele de simț.

Astfel, s-a constituit subcapitolul *Sunet și culoare* care evidențiază că universul anghelian comunică prin mireasmă și culoare. Poezia sa este o artă a efectelor optice prin forța sugestiei semantice în care muzica tinde spre puterea de sugestie a melosului și a ritmicii, exaltează funcționalul și decorativul.

În întreaga sa operă, poetul construiește metafore și comparații expresive pe care, mai întâi, le audiază. Poeții simbolști sunt adepții principiului potrivit căruia, înainte de toate, în poezie, este muzica. Pentru aceștia, adesea, ispita muzicalității a dus la suprimarea înțelesurilor, la renunțarea la funcția referențială a cuvintelor.

Mireasma este poarta spre conștiința umană (în subcapitolul omonim) și ademenește către o dăruire spre viață, iar prin aceasta către o deschidere cosmică. Stimulează și însuflețesc fantezia. Miresmele nu au efect modernist cu scopul de a pregăti onyricul, ci, dimpotrivă, la Anghel, ele au virtutea pozitivă, de a pune în mișcare amintirile.

Prin senzație sau reverie se descifrează tainele naturii. În primul volum, parfumurile facilitează cunoașterea microcosmosului prin interiorizare, prin sondarea trăirilor, un prim pas spre dezideratul simbolștilor, anume cunoașterea macrocosmosului prin analogie și corespondențe.

Anxietatea se poate depăși numai prin dragoste, prin *mirosul blând de iasomie* și prin steagul păcii fluturat de nalbă în confortul intim al grădinii.

Reprezentări feminine în poezia lui Dimitrie Anghel este un subcapitol în care se ajunge la concluzia că, în cele două volume de poezii publicate, poetul este rezervat în a prezenta imaginea feminității. Deși cu influențe clare și vădit recunoscute, imaginea feminității formată încă din copilărie (modelul fiind ființa suavă a propriei mame), este rar abordată în scrierile sale.

Femininul este identificabil prin apariția personajelor mitologice feminine, a castelanei sau a vestalelor, dar mai ales prin intermediul diversității florale din grădinile cântate – la nivel semantic, iar la nivel lingvistic femininul se desprinde din originalitatea limbajului moldovenesc specific începutului de secol XX.

În paradigma femininului anghelian se înscriu reprezentări diverse cu însemnătate deosebită pentru construcția interioară a poetului și a poeziei sale, însă punctul central este reprezentat de mamă, imagine-icoană a existenței sale poetice.

Subcapitolul *Traducerile. Căutarea de sine în parteneriatul literar* surprinde strânsa prietenie cu Ștefan Octavian Iosif care s-a concretizat în câteva creații literare reprezentative pentru ambii poeți.

Cei doi traduc din Rimbaud și Henric Ibsen, scriu împreună câteva poezii originale și teatru poetic precum: *Legenda funigeilor* poem dramatic în trei acte (1907), *Cometa* – comedie în trei acte în versuri (1908) și proză: *Cireșul lui Lucullus* – proză și *Portrete* (1910), *Carmen saeculare* – poem istoric în două părți (1909), *Caleidoscopul lui A. Mirea I* (1908), II (1910), unele sub pseudonimul A. Mirea. De asemenea, în colaborare cu Victor Eftimiu publică, în 1913, *Războiul* – prolog în versuri.

În subcapitolul *Modernitatea prozei lui Dimitrie Anghel* se constată că modernitatea acestui autor este un prilej de încântare estetică a ochiului avizat sub raportul viziunii plastice. Acesta și-a început activitatea ca poet, dar a publicat sporadic și câteva texte în proză, care reprezintă mai mult niște exerciții stilistice și de conținut pentru adevărata și valoroasa proză de după 1910. Se remarcă rafinamentul compozițional și stilistic, viziunea artistică de excepție.

Proza scurtă nu are o structură epică propriu-zisă.

Fantasticul se proiectează în decorativ, neconstituindu-se epic. Aparența se confundă cu esența, fantasticul este surprins în jocul maiestuos al culorilor și al luminii, este o modalitate de a prezenta miracolul naturii cosmice în sens plastic, nu existențial. Viziunea estetică asupra naturii este una feerică.

În capitolul al III-lea, *Structura lingvistică a poeziei*, se surprinde faptul că poetul folosește arii dialectale diferite care contribuie la specificitatea limbajului poetic, iar

modernitatea incontestabilă a limbajului este punctată de Tudor Vianu subliniind că nimeni nu a extras din utilizarea neologismului mai multe valori ale fineții stilistice în aceeași măsură cu Dimitrie Anghel.

S-a abordat: *Nivelul fonologic* – se înregistrează abateri fonetice rare, iar limbajul operei poetice se caracterizează, totuși, prin încadrarea în normele literare prin utilizarea fonetismelor specifice limbii literare, deși oscilează între fonetisme acceptate în variație liberă; *Nivelul lexical* care se deosebește prin preferința autorului pentru termeni rari, cu rezonanță neobișnuită, atât din sfera populară, cât și din sfera intelectualizantă a vocabularului și *Structuri gramaticale* care cuprinde subcapitolele: *Nivelul morfologic* și *Nivelul sintactic*.

Forma arhitecturală a limbajului simbolist utilizat presupune structuri complexe. La nivel poetic, acesta, prin sine, exploatează forța de sugestie a îmbinărilor lexicale realizând astfel trecerea de la literă la literaritate. Surprindem astfel construcții creative ale spiritului uman ce dezvoltă unități minimale ale imaginarului într-un mod original, dar cu elemente comune ale psihicului colectiv.

Modalitatea estetică a poeziei este conferită atât de expresivitatea semantică, de cea lexicală, cât și de cea redată prin construcții fonetice și sintactice inedite.

Capitolul al IV-lea, *Nivelul figurativ și prozodic*, are ca subdiviziuni subcapitole precum *Vocile poetului între liric și narativ* în care observăm că, la Dimitrie Anghel este evidentă proza poetică, însă se întrevăd anumite structuri narative în textele lirice, care au rolul de a capta temporalitatea, de a permite o extensie textuală, de a lărgi sfera de referențialitate și de a fi un criteriu structurant și simbolic în care sunt tematizate progresia, desfășurarea și transformarea.

Ulterior, în subcapitolul *Specificul figurativului în poezia lui Dimitrie Anghel*, specificul figurativului retoric, pornind de la concepția Grupului μ , este identificabil în poezia sa prin analiza metabolelor gramaticale și logice și relevă predilecția autorului pentru structuri complexe, organizate îndeosebi după tiparele identificate în retorica modernă. Poezia este dominată de metaforă, în timp ce proza stă sub semnul metonimiei.

De asemenea, și subcapitolul *Diversitatea prozodică*, în care descrierea tehnicii prozodice utilizate în poezia lui Dimitrie Anghel, are scopul de a surprinde, în diversitatea creației sale, specificul acesteia, configurația rimelor și a structurilor ritmice în funcție de amploarea metrică și, îndeosebi, relația dintre formula metrică și complexitatea mesajului

transmis prin aceasta, presupune analiza textelor lirice, în subcapitolele precum *Picioare metrice*, în care predomină structura poliritmică, îndeosebi în versurile heterometrice.

Justificat pe baza lingvistică și polivalența expresivității ritmice, ritmul polivalent este un aspect special al expresivității fonetice. Acest caracter poliritmic al versului românesc, sprijinit pe caracterul accentual al limbii noastre, duce la reliefarea cuvintelor, la o percepere profundă a sensului acestora, la o conturare mai clară a exprimării poetice, la obținerea unui sens mai încărcat, mai plin și la evitarea monotoniei metronomice.

Metrul în poezia lui Dimitrie Anghel este subcapitolul care relevă preocuparea autorului pentru versul clasic și faptul că poetul nu abordează versul liber sau versul alb, deși efectele estetice ale acestora sunt notabile. Tehnica versificației angheliene presupune structuri fixe. Configurația metrică a poeziilor lui Dimitrie Anghel înregistrează diferențe notabile între cele două volume. Sunt diversificate și predomină metrul de 18 silabe.

Subcapitolul *Rima și strofa* evidențiază că majoritatea poeziilor sunt scrise în întregime cu rimă feminină precum *Florile* (G: 7) – alcătuită din cinci catrene care rimează, sau *Călătorii* (F: 54).

În cele două volume de versuri nu se întâlnește niciun text scris în întregime cu rimă masculină. Dar se cunosc texte în care predomină rima feminină pe lângă care se strecoară și cea masculină, dar și două poezii în care cele două tipuri fundamentale de rimă alternează după o schemă simetrică perfectă: *Ceasurile* (F: 31) și *Fantazie* (F: 55). În ambele poezii această alternanță apare ca rimă încrucișată.

De asemenea, se întâlnesc foarte rar strofe verticale; în schimb, majoritatea strofelor sunt orizontale (orizontalitatea strofelor este mult mai evidentă la măsurile mari – 18 silabe: cel mai pronunțat este în *Ex-voto* (F: 58) în care întâlnim 6 terține cu măsura de 10/11 silabe, ultimul vers este izolat și are 11 silabe).

Subcapitolul *Configurația strofică* demonstrează că, deși diversitatea organizării versurilor în strofe este limitată, aceasta nu eclipsează însă dexteritatea tehnicilor de structurare a textului poetic, spiritul inventiv sau originalitatea creatorului de versuri care este un fin cunoscător al poeziei (atât în calitate de traducător, cât și de creator).

Lucrarea *Poezia lui Dimitrie Anghel. De la imagine la simbol* reprezintă un studiu detaliat care a analizat, din perspectiva actuală, valorile perene ale poeziei simboliste angheliene, aportul ei la dezvoltarea poeziei simboliste românești și europene, cât și la o redefinire modernă a limbajului poetic românesc, a instrumentarului acestuia în universul imaginarului poetic.

VI. BIBLIOGRAFIE

- bibliografie de autor:

Anghel, Dimitrie, *Preludiu*, în *Înfățișarea*, an I, nr. 15, 12 martie 1913;

Anghel, Dimitrie, *Poezii și proză*, ESPLA, București, 1957, ediție îngrijită de Mihail Dragomirescu;

Anghel, Dimitrie, *Poezii și proză*, Editura Minerva, București, 1972;

Anghel, Dimitrie, *Versuri și proză*, Editura Albatros, București, 1989;

Anghel, Dimitrie, *În grădină. Fantazii. Oglinda fermecată*, Editura 100+1 GRAMAR, București, 1999;

Anghel, Dimitrie, *Triumful vieții*, Editura Tehnopress, Iași, 2006;

Anghel, Dimitrie, *Poezii și proză*, Editura Andreas Print, București, 2010;

Anghel, Dimitrie, Iosif, Șt. O., *Cometa*, Editura Librăriei SOCEC & Co., București, 1908;

Iosif, Ștefan Octavian, Anghel, Dimitrie, *Legenda funișurilor*, Editura Librăriei UNIVERSALA Alcalay & Co., București, 1920;

Anghel, Dimitrie, *Preludiu*, în *Înfățișarea*, an I, nr. 15, 12 martie 1913;

- bibliografie critică:

Cioculescu, Șerban, *Dimitrie Anghel*, Editura Publicom, București, 1945;

Cioculescu, Șerban, *Poeți români*, Editura Eminescu, București, 1982;

Dragomirescu, M. I., *Dimitrie Anghel – contribuții la o monografie*, în *Limbă și literatură*, vol. IV, 1960;

Dragomirescu, M. I., *Receptarea critică a operei lui D. Anghel*, în *D. Anghel interpretat de...*, Editura Eminescu, București, 1982;

Goci, Aureliu, *Prefață la D. Anghel, Poezii*, Editura Minerva, București, 2008;

Golopenția-Eretescu, Sanda, Mancaș, Mihaela, *Limba și stilul lui Dimitrie Anghel*, SILL 2, 1969;

Golopenția-Eretescu, Sanda, Mancaș, Mihaela, *Studii de istoria limbii române literare*, Editura pentru Literatură, București, 1969;

Horodincă, Georgeta, *Postfață la Poezii și proză*, de Dimitrie Anghel, Editura Minerva, București, 1972;

Mancaș, Mihaela, *Ritmul prozei lui Dimitrie Anghel. Analiză stilistică*, în vol. *D. Anghel interpretat de...*, Editura Eminescu, București 1982;

Moșandrei, Mihai, *Dimitrie Anghel, poet al florilor*, Universul literar, Anul XLVII, Nr. 44, 17 Decembrie 1938;

Perpessicius, *Un capitol inedit din biografia lui Dimitrie Anghel*, în *Limbă și literatură*, vol. VII, 1964;

Teodorescu, Elena, *Proza lui Dimitrie Anghel*, Editura Confluente, Petrila, 2010;

Vârgolici, Teodor, *Opera poetică a lui Dimitrie Anghel*, Editura Tineretului, București, 1965;

- bibliografie generală și teoretică:

Aristotel, *Poetica*, Editura Academiei R.S.R., București, 1965;

Aristotel, *Metafizica*, traducere de Andrei Cornea, Editura Humanitas, București, 2001;

Arghezi, Tudor, *Vers și poezie în Linia dreaptă*, nr. 2-3, 1904;

Arseni, C., Golu, M., Dănăilă, L., *Psihoneurologie*, Editura Academiei, București, 1983;

Bachelard, Gaston, *Aerul și visele*, Editura Univers, București, 1999;

Bachelard, Gaston, *Poetica spațiului*, Editura Paralela 45, Pitești, 2003;

Bachelard, Gaston, *Poetica reveriei*, Editura Paralela 45, Pitești, 2005;

Balotă, Nicolae, *De la Ion la Ioanide*, Editura Eminescu, București, 1974;

Baltrušaitis, Jurgis, *Oglinda*, Editura Meridiane, București, 1981;

Banville, Théodore de, *Petit traité de poésie française*, Edition Charpentier, Paris;

Bădescu, Laura, *Retorica poeziei religioase a lui Nichifor Crainic*, Editura Minerva, București, 2000;

Bârsilă, Mircea, *Dimensiunea ludică a poeziei lui Nichita Stănescu*, Editura Paralela 45, Pitești, 2001;

Bârsilă, Mircea, *Vârsta de Fier în lirica lui Al. Philippide*, Editura Tracus Arte, București, 2014;

De Beauvoir, Simone, *Le Deuxième sexe, Les faits et les mythes*, Editura Univers, București, 2006;

Beșteliu, Marin, *Alexandru Macedonski și complexul modernității*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1984;

Binet, Alfred, *Dedublarea personalității și inconștientului*, Editura Iri, București, 1998;

Bodiștean, Florica, *Poetica genurilor literare*, Institutul European, Iași, 2009;

Boia, Lucian, *Pentru o istorie a imaginarului*, Editura Humanitas, București, 2000;

Blaa, Lucian, *Geneza metaforei*, în *Trilogia culturii*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1968;

Boldea, Iulian, *De la modernism la postmodernism*, Editura Universității „Petru Maior”, Târgu-Mureș, 2011;

Boldea, Iulian, *Teme și variațiuni*, Editura EuroPress, 2012, Ediție Digitală;

Bordeianu, Matei, *Versificația românească*, Editura Junimea, Iași, 1974;

Bote Marino, Lidia, *Simbolismul românesc*, Editura pentru Literatură, București, 1966;

Bote Marino, Lidia, *Prefață la Antologia poeziei românești*, Editura pentru Literatură, București, 1968;

Brătuca, Mircea, *Funcția artistică a versificației*, în *Limbă și Literatură*, VI, 1962;

Burgos, Jean, *Pentru o poetică a aimaginarului*, Editura Univers, București, 1988;

Caracostea, Dumitru, *Expresivitatea limbii române*, Editura Polirom, Iași, 2000;

Călinescu, George, *Curs de poezie (principii de estetică)*, Editura Universal Dalsi, București, 1998;

Călinescu, George, *Istoria literaturii române*, Editura Semne, București, 2003;

Călinescu, Matei, *Aspecte literare*, Editura pentru Literatură, București, 1965;

Călinescu, Matei, *Conceptul modern de poezie. De la romantism la avangardă*, Editura Paralela 45, Pitești, 2002;

Călinescu, Matei, *Un fel de jurnal*, Editura Humanitas, București, 2016;

Călinescu, Matei, *Cinci fețe ale modernității*, Editura Polirom, București, 2017;

Chevalier, Jean, *Dictionnaire des symboles*, Robert Laffont, Paris, 1969;

Ciobanu, Nicoleta Ramona, *Eugeniu Speranția – teoretician al poeziei*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2017;

Ciocârlie, Livius, *Negru și alb. De la simbolul romantic la textul modern*, Editura Cartea Românească, București, 1979;

Cioculescu, Șerban, Streinu, Vladimir, Vianu, Tudor, *Istoria literaturii române moderne*, ediția a III-a, Editura Eminescu, București, 1985;

Ciopraga, Constantin, *Literatura română între 1900 și 1918*, Editura Junimea, Iași, 1971;

Cistelecan, Alexandru, *Celălalt Pillat*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000;

Constantinescu, Pompiliu, *Scrieri IV*, Editura Minerva, București, 1970;

Cornea, Paul, *Forme strofice în poezia lui George Coșbuc*, în LR, XVI, nr. 2, 1967;

Coteanu, Ion, *Stilistica funcțională a limbii române – Stil, stilistică, limbaj*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1973;

Coteanu, Ion (coord.), *Analize de texte poetice. Antologie*, Editura Academiei R.S.R., București, 1986;

Coteanu, Ion, *Gramatică. Stilistică. Compoziție*, Editura Științifică, București, 1990;

Constantinescu, Pompiliu, *Romanul românesc interbelic*, Editura Minerva, București, 1977;

Crăciun, Gheorghe, *Aisbergul poeziei moderne*, Editura Paralela 45, Pitești, 2002;

Crohmălniceanu, Ovid S., *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. II, Editura Minerva, București, 1974;

Davidescu, Nicolae, *Începuturile poeziei noi în Franța. Izvoarele simbolismului românesc*, *Universul literar*, nr. 47, 18 iunie, 1938;

Davidescu, Nicolae, *Aspecte și direcții literare*, ediție îngrijită de Margareta Feraru, Editura Minerva, București, 1975;

Densusianu, Ovid, *Versul liber și dezvoltarea estetică a limbei literare*, în *Scrieri literare*, Editura Grai și suflet – Cultura Națională, 1998;

Derșidan, Ioan, *Viziera cavalerului (studii despre modernitate și iconi)*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2008;

Dilthey, Wilhelm, *Trăire și poezie*, Editura Univers, București, 1977;

Dimitriu, Cornel, *Tratat de gramatica limbii române, II, Sintaxa*, Institutul European, Iași, 1999;

Dina, Aurora Tatiana, *Structura limbajului poetic la Ion Pillat*, Editura Universitaria, Craiova, 2013;

Doinaș, Ștefan Augustin, *Orfeu și tentația realului*, Editura Eminescu, București, 1974;

Dorcescu, Eugen, *Poetica non-imanenței*, Semănătorul Editura on-line, București, 2008;

Dragomirescu, Gh. N., *Despre măiestria artistică a rimei eminesciene*, în *Limba Română*, XVI, nr. 1, 1967;

Dragomirescu, Gh. N., *Mică enciclopedie a figurilor de stil*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1975;

Dragomirescu, Gh. N., *Dicționarul figurilor de stil*, Editura Științifică, București, 1995;

Drimba, Ovidiu, *Simbolismul în România*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2004;

- Dubois, Jean, Edeline, F., Klinkenberg, J-M., Minguet, Ph., *Rhétorique de la poésie*, PUF, Paris, 1977;
- Duda, Gabriela, *Analiza textului literar*, Humanitas Educațional, București, 2000;
- Duda, Gabriela, *Metafora în poezia românească simbolistă. Reflecții asupra formelor analogice*, Editura Eminescu, București, 2002;
- Dumitrescu-Bușulenga, Zoe, *Valori și echivalențe umaniste*, Editura Eminescu, București, 1973;
- Durand, Gilbert, *Structuri antropologice ale imaginarului*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998;
- Eliade, Mircea, *Forgerons et Alchimistes*, Flammarion Editeur, Paris, 1956;
- Evola, Julius, *Metafizica sexului*, Editura Humanitas, București, 1994;
- Foață, Șerban, *Afinități selective*, Editura Cartea Românească, București, 1980;
- Fundoianu, Barbu, *Spre clasicismul cel nou*, revista *Azi*, nr, 5, mai 1932;
- Fundoianu, Barbu, *Imagini și cărți*, Editura Minerva, București, 1980;
- Funeriu, Ionel, *Versificația românească. Perspectivă lingvistică*, Editura Facla, Timișoara, 1980;
- Gáldi, Ladislau, *Introducere în istoria versului românesc*, Editura Minerva, București, 1971;
- Genette, Gerard, *Figuri*, Editura Univers, București, 1978;
- Gheție, Ioan, *Istoria limbii române literare*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978;
- Grigorescu, Dan, *Introducere în literatura comparată*, Editura Universității din București, București, 1991;
- Grupul μ – Dubois, Jean, Edeline, F., Klinkenberg, J-M., Minguet, Ph., *Retorica generală*, Editura Univers, București, 1974;
- Grupul μ – Dubois, Jean, Edeline, F., Klinkenberg, J-M., Minguet, Ph., *Retorica poeziei*, Editura Univers, București, 1997;
- Hăulică, Cristina, *Textul ca intertextualitate*, Editura Eminescu, București, 1981;
- Hocke, Gustav Rene, *Manierismul în literatură*, Editura Univers, București, 1977;
- Hrabák, Josef, *Introducere în teoria versificației*, Editura Univers, București, 1983;
- Ibrăileanu, Garabet, *Eminescu. Note asupra versului*, în *Studii literare*, II, Editura Minerva, București, 1979;
- Iliescu, Adriana, *Literatorul*, Editura pentru Literatură, București, 1968;

Iliescu, Adriana, *Poezia simbolistă românească*, Editura Minerva, București, 1985;
 Istrate, Gavril, *Limba română literară. Studii și articole*, Editura Minerva, București, 1970;
 Jung, Carl Gustav, *În lumea arhetipurilor*, Editura Jurnalul Literar, București, 1994;
 Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, Editura 3, București, 2014;
 Kayser, Wolfgang, *Opera literară. O introducere în știința literaturii*, Editura Univers, București, 1979;
 Liiceanu, Gabriel, *Om și simbol*, Editura Humanitas, București, 2005;
 Lintvelt, Jaap, *Punctul de vedere. Încercare de tipologie narativă*, Editura Univers, București, 1994;
 Lipps, Theodor, *Estetica: Bazele esteticii*, Editura Meridiane, București, 1987;
 Lovinescu, Eugen, *Istoria literaturii române contemporane*, II, Editura Minerva, București, 1973;
 Lovinescu, Eugen, *Critice*, Editura Minerva, București, 1982;
 Lotman, I. M., *Lecții de poetică structurală*, Editura Univers, București, 1970;
 Macedonski, Alexandru, *Poezia viitorului*, în *Literatorul*, 2, București, 1892;
 Macedonski, Alexandru, *Litere și arte*, în *Forța morală*, I, nr. 5, 1901;
 Mancaș, Mihaela, *Studii de poetică și stilistică*, Editura pentru Literatură, București, 1966;
 Manolescu, Nicolae, *Metamorfozele poeziei*, EPL, București, 1986;
 Manolescu, Nicolae, *Despre poezie*, Editura Cartea românească, București, 1987;
 Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008;
 Manu, Emil, *Sensuri moderne și contemporane*, Editura Eminescu, București, 1982;
 Marcuse, Herbert, *Scrieri filozofice*, Editura Politică, București, 1977;
 Marino, Adrian, *Opera lui Alexandru Macedonski*, EPL, București, 1976;
 Marino, Adrian, *Dicționar de idei literare*, Editura Eminescu, București, 1973;
 Marcus, Solomon, *Poetica matematică*, Editura Academiei RSR, București, 1970;
 Du Marsais, *Despre tropi*, Editura Univers, București, 1981;
 Mavrodin, Irina, *Modernii – precursorii clasicilor*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981;
 Mavrodin, Irina, *Poietică și poetică*, Editura Univers, București, 1982;
 Mavrodin, Irina, *Despre traducere, literal și în toate sensurile*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2006;
 Micu, Dumitru, *Modernismul românesc. De la Macedonski la Bacovia*, Editura Minerva, București, 1984;

- Micu, Dumitru, *Literatura română la începutul secolului al XX-lea, 1900-1916*, Editura pentru Literatură, București, 1964;
- Micu, Dumitru, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, Editura Saeculum, București, 2000;
- Micu, Dumitru, *Literatura română în secolul al XX-lea*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000;
- Mihăilă, Ecaterina, *Textul poetic*, Editura Eminescu, București, 1994;
- Mihuț, Ioan, *Symbolism, modernism, avangardism. Îndrumări metodice*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976;
- Molcuț, Zina, *Symbolismul european*, Editura Albatros, București, 1983;
- Moritz, Schlick, *Formă și conținut – o introducere în gândirea filosofică*, Editura Pelican, București, 2003;
- Mușina, Alexandru, *Paradigma poeziei moderne*, Editura Aula, Brașov, 2004;
- Nadin, Mihai, *A trăi arta: elemente de metaestetică*, Editura Eminescu, București, 1972;
- Negoïțescu, Ion, *Scriitori moderni*, EPL, București, 1966;
- Negoïțescu, Ion, *Istoria literaturii române*, Editura Minerva, București, 1991;
- Negrici, Eugen, *Introducere în poezia contemporană*, Editura Cartea Românească, București, 1985;
- Oprea, Nicolae, *Alexandru Macedonski între romantism și simbolism*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1999;
- Oprea, Nicolae, *Vasile Voiculescu – monografie, antologie comentată, receptare critică*, Editura Aula, Brașov, 2006;
- Oprea, Nicolae, *Sinteze critice*, Editura Paralela 45, Pitești, 2009;
- Pachia-Tatomirescu, Ion, *Dicționar estetic-literar, lingvistic, religios, de teoria comunicației*, Editura Aethicus, Timișoara, 2003;
- Panaiteșcu, Val. (coordonator), *Terminologie poetică și retorică*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1994;
- Perpessicius, *Opere*, III, Mențiuni critice, Editura Minerva, București, 1971;
- Petraș, Irina, *Metrică și prozodie*, Editura Demiurg, București, 1995;
- Petroveanu, Mihail, *George Bacovia*, Editura Cartea Românească, București, 1972;
- Philippide, Alexandru, *Poezii*, Editura pentru Literatură, București, 1962;
- Pillat, Ion, *Portrete lirice*, ELU, București, 1969;
- Pillat, Ion, *Mărturisiri literare*, Editura Minerva, București, 1971;

Pillat, Ion, *Opere*, Editura Du Style, București, 2003;

Platon, *Cratylus*, în *Opere*, vol. III, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978;

Plett, Heinrich, *Știința textului și analiza de text*, Editura Univers, București, 1983;

Pop, Ion, *Transcrieri*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976;

Pop, Ion, *Nichita Stănescu – spațiul și măștile poeziei*, Editura Minerva, București, 1980;

Pop, Ion, *Avangarda în literatura română*, Editura Minerva, București, 1990;

Pușcariu, Sextil, *Considerații asupra sistemului fonetic și fonologic al limbii române*, în DR, VII, 1956;

Raicu. Lucian, *Structuri literare*, Editura Eminescu, București, 1973;

Ramírez, Luis Hernán Mendoza, *Las funciones del lenguaje*, în Ion Coteanu (coord.), *Crestomație de lingvistică generală*, Editura FRM, București, 1998;

Raymond, Marcel, *De la Baudelaire la suprarealism*, Editura Univers, București, 1998;

Ribot, Theodule, *Logica sentimentelor*, Editura Științifică și Pedagogică, București, 1988;

Ricoeur, Paul, *Metafora vie*, Editura Univers, București, 1984;

Rotaru, Ion, *O istorie a literaturii române*, Editura Minerva, București, 1972;

Rusu, Bogdan, *Pecepție și cunoaștere la Eugeniu Speranția*, în *Studii de istorie a filosofiei românești*, vol. XII, *Teorii și categorii ale cunoașterii*, coord. Al. Surdu, M. Popa, M. Mamulea, V. Cernica, T. Lates, Editura Academiei Române, București, 2016;

Rusu, Livu, *Estetica poeziei lirice*, Casa Școalelor, București, 1944;

Sala, Marius, Dănăilă, Ion, (redactori responsabili), *Micul dicționar academic*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2001;

Sasu, Aurel, *Dicționarul biografic al literaturii române*, vol. I, Editura Paralela 45, Pitești, 2006;

Saussure, Ferdinand de, *Curs de lingvistică generală*, Editura Polirom, Iași, 1998;

Scarlăt, Mircea, *Istoria poeziei românești*, II, Editura Minerva, București, 1984;

Schöffner, Nicolas, *La théorie des miroirs*, Beldbord, Paris, 1982;

Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, I, Editura Cartea Românească, București, 1978;

Simion, Eugen, *Sensul tradiției*, în *Sfidarea retoricii. Jurnal german*, Editura Cartea Românească, București, 1985;

Simion, Eugen, *Fragmente critice*, I, Editura Grai și suflet/ Cultura națională, București, 1998;

- Simion, Eugen (coord.), *Dicționarul general al literaturii române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2006;
- Simuț, Ion, *Revizuri*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995;
- Speranția, Eugeniu, *Apriorismul pragmatic. Partea I. Elaborarea conceptelor*, Editura Fundației Regale, București, 1912
- Speranția, Eugeniu, *Generalități de Psihologie individuală și socială*, Editura Librăriei Diecezane, Arad, 1925;
- Speranția, Eugeniu, *Contemplație și creație estetică*, ediție îngrijită și studiu introductiv de Muthu, Mircea, postfață de I. Maxim Danciu, Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 1997;
- Spiridon, Vasile, *Nichita Stănescu – monografie, antologie comentată, receptare critică*, Editura Aula, Brașov, 2003;
- Streinu, Vladimir, *Versificația modernă*, Editura pentru Literatură, București, 1966;
- Streinu, Vladimir, *Pagini de critică literară*, Editura Minerva, București, 1974;
- Ștefănescu, Alexandru, Bărcănescu, Maria, *Tratat de versificație*, în revista *Steaua*, nr. 1-4, 1983;
- Todorov, Tzvetan, *Categoriile narațiunii literare*, traducere de Virgil Tănase, în volumul antologic *Poetică și stilistică. Orientări moderne*, Editura Univers, București, 1972;
- Todorov, Tzvetan, *Teorii ale simbolului*, Editura Univers, București, 1983;
- Tohăneanu, Gheorghe I., *Ritm dominant, substituirii ritmice, ritm «secund»*, în *Limba Română*, anul XVIII, nr. 6, 1969;
- Vianu, Tudor, *Studii de literatură română*, EDP, București, 1965;
- Vianu, Tudor, *Studii de stilistică*, EDP, București, 1968;
- Vianu, Tudor, *Problemele metaforei și alte studii de stilistică*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1957;
- Vianu, Tudor, *Arta prozatorilor români*, Editura 100+1 Gramar, București, 2002;
- Wellek, Rene, Warren, Austin, *Teoria Literaturii*, Editura pentru literatură universală, București, 1967;
- Zaciu, Mircea, *Ordinea și aventura*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1973;
- Zafiu, Rodica, *Poezia simbolistă românească*, Editura Humanitas, București, 1996;
- Zafiu, Rodica, *Narațiune și poezie*, Editura All, București, 2000;
- Zamfir, Mihai, *Poemul românesc în proză*, Editura Minerva, București, 1984;

* * *

Antologia poeziei franceze de la Rimbaud până azi, vol. I-III, ediție întocmită de Ion Caraion și Ovid S. Crohmălniceanu, Editura Minerva, București, 1974-1976;

DEX, Coteanu, Ion, Seche, Luiza, Seche, Mircea (coord.), Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2009;

Dicționar de științe ale limbii, Bidu-Vrânceanu, Angela ș.a., Editura Nemira, București, 2001;

Dicționar de terminologie literară, Editura Științifică, București, 1970;

Dicționar general al literaturii române, vol. I-VII, Academia Română, coordonator Eugen Simion, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004-2009;

Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900, Academia Republicii Socialiste România, Institutul de Lingvistică, Istorie literară și Folclor al Universității „Al. I. Cuza” Iași, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1979;

DOOM², Vintilă-Rădulescu, Ioana (coord.), Editura Academiei, București, 2005;

GALR II, Guțu-Romalo, Valeria (coord.), Editura Academiei Române, București, 2008;

Scriitori francezi. Mic dicționar, Coordonator Angela Ion, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978;

* * *

Sitografie

Everyday fantasia: The world of synesthesia, <http://www.apa.org/monitor/mar01/synesthesia.aspx>

Synesthesia, <https://www.bu.edu/synesthesia/faq/>

Synesthesia, <https://www.synesthesiatest.org/>

6 Intriguing Types of Synesthesia: Tasting Words, Seeing Sounds, Hearing Colours And More, <https://www.spring.org.uk/2014/05/6-intriguing-types-of-synesthesia-tasting-words-seeing-sounds-hearing-colours-and-more.php>